

Verslag van de excursie naar het biosfeergebied Niedersächsische Elbtalaue

10-12 september 2025

Dag 1, 10 september

Op de eerste dag bezochten we het Junker Werder oeverbos (riparian forest) en de Tiebauerwerder uiterwaarde, een prachtige wandeling met veel informatie van onze Duitse gastheren. Wat opviel en ook verwonderde: de duidelijke zonering binnen het gebied. De zogenaamde "core zones" zijn strikt beschermd, er wordt ook geen beheer uitgevoerd. Dit is een contrast met de Nederlandse Mens & Biosfeergebieden, waar de kernzones anders gedefinieerd zijn en ook natuurgebieden die beheerd worden onderdeel zijn van de kernzones. Dit verschil in zonering en bescherming benadrukt de uiteenlopende benaderingen van biosfeergebieden, Duitsland heeft aanvullende eigen criteria opgesteld. Nederland hanteert alleen de criteria van Unesco.

Na het diner in ons hotel gaven drie vertegenwoordigers van de Mens&Biosfeergebieden, respectievelijk Erwin Christis van KempenBroek, Josan Meijers van de Maasheggen en Franz Höchtl van het Niedersächsische Elbtalaue een presentatie over hun gebied.

Dag 2, 11 september

Op dag twee verdiepten we ons verder in het Elbe Biosfeergebied. Bijzonder aan dit gebied is dat het juridisch is verankerd in de Duitse wetgeving. Zelfs als UNESCO de biosfeerstatus zou intrekken, blijft het gebied officieel erkend als MAB-gebied. Dit onderstreept het belang van nationale borging van internationale statussen.

In Duitse biosfeerreservaten en nationale parken wordt intensief gemonitord. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de ecologische toestand maar ook naar recreatie, menselijk gebruik en economische impact. Onderzoekers verzamelen data via enquêtes en tellingen, die worden gebruikt in de rapportages aan UNESCO.

Na de lunch reden we door naar het agrarisch bedrijf Krusendorf, een bijzondere ervaring omdat het niet alleen enorm groot is, 1600 hectare en 600 koeien op stal of in de wei, maar ook omdat het in het verleden een Oost-Duitse staatsboerderij is geweest en volgens de Oost Duitse normen werd bestierd. Hier werd onder andere

gesproken over de voordelen en beperkingen van de financieringsprogramma's voor natuurbehoud voor agrariërs. Ook kwam aan bod het aankopen en pachten van staatslandbouwgrond en de pachtvoorwaarden.

Ook bezochten we het biosfeercentrum Amt Neuhaus in Konau. Dit centrum hanteert een bijzondere filosofie: kinderen hoeven niet per se slimmer naar huis te gaan, maar wel minder bang voor de natuur. Het centrum vervult een verbindende rol tussen natuur,

educatie en lokale economie. Zo worden er avonden georganiseerd over specifieke thema's. Bewoners worden dan uitgenodigd om in gesprek te gaan, bijvoorbeeld over de wolf of de bever. Ook worden er producten verkocht van een netwerk van dertig lokale boerderijen, waarmee de regio actief wordt betrokken bij het biosfeerbeheer.

Ten slotte maakten we een korte stop bij het enige kerkje wat in de voormalig Oost-West Duitse grenszone is gebouwd. Langs de Elbe staan nog wachttorens van het ijzeren gordijn, sommige daarvan worden of zijn al getransformeerd tot toeristische attracties of zijn in gebruik als verblijf voor vleermuizen. Vanaf de torens hadden soldaten tot 1989 uitzicht op de rivier de Elbe. De rivier was de grens tussen Oost -en West Duitsland en velen die zwemmend naar de West Duitse kant probeerden te vluchten overleefden dit niet. Een wrang onderdeel van de geschiedenis van dit prachtige gebied.

Dag 3 – 12 september

Op onze derde en laatste dag zagen we de 99 druivenranken van Hitzacker. Meer worden er niet verbouwd, want dan moet er belasting over betaald worden. De ranken zijn eigendom van de gemeente Hitzacker. De wijn die ervan wordt gemaakt deelt de gemeente uit als relatiegeschenk.

Als laatste stond er een bezoek aan de woongemeenschap Michaelshof in Sammatz gepland.

De eerste overweldigende indruk was van een prachtige en grote idyllische tuin met bloemenzee. Maar er is veel meer; wat ooit klein begon met een paar families die samen gingen wonen in een woongemeenschap, is nu uitgegroeid tot een levendige gemeenschap met een school voor

o.a. moeilijke lerende kinderen, een café, een bakkerij, een boerderij, een biologische winkel met producten die hier geproduceerd worden onder het biologische merk van Demeter. Er wonen en werken nu 250 mensen. Naast de 250 mensen die wonen en werken op de Michaelshof werken er ook jaarlijks veel internationale vrijwilligers die van de aanpak van de Michaelshof willen leren om het toe te passen in hun eigen land.

Lessons learned

Tijdens de afsluitende lunch hebben we in een ronde tafelgesprek gedeeld wat we geleerd hebben en wat we daarvan meenemen. Hieronder een opsomming van wat benoemd is.

Denk groter dan het gebied waarin je werkt. De biosfeerfilosofie in Duitsland gaat verder dan ecologie alleen. Ze verbindt natuur met de hele regio en stimuleert een bredere kijk op landschapsbeheer en regionale ontwikkeling.

De 3%-regel voor core zones wordt gezien als ambitieus, maar waardevol. Het zorgt ervoor dat je het gesprek voert over de betekenis van natuur en of natuur ruimte krijgt om zich natuurlijk te ontwikkelen en over de ruimte die natuur in ons landschap in mag nemen.

Het Elbtalaue-gebied biedt inspiratie voor het Nederlandse Nationaal Park Weerribben-Wieden. Vooral de manier waarop zonering en samenwerking bijdragen aan effectief beheer, biedt waardevolle lessen.

Het is een fijne groep, de groep is geïnteresseerd, open-minded en intelligent. Tijdens de excursie ontstond een sterk gevoel van verbondenheid: "We zitten in hetzelfde schuitje". De ontmoetingen met lokale leiders en het uitwisselen van verschillende benaderingen verliepen inspirerend en ontspannen. Van een groep individualisten groeiden we uit tot een hechte groep – Dit werd als bijzonder waardevol ervaren.

Het landschap van de Elbtalaue is gevormd door overstromingen en ijstijdprocessen, wat resulteert in een uniek reliëf. De schoonheid en de ruimte van de regio maakten

diepe indruk. Er heerst een harmonieuze relatie tussen mens en landschap, die voelbaar is in de hele omgeving.

Beheer en wetgeving

In Duitsland gelden aanvullende regels boven op de UNESCO-richtlijnen. Hoewel deze wetgeving het behalen van doelen soms complexer maakt, biedt het ook structuur en duidelijkheid. Opvallend is dat er in nationale parken vaak meer spanningen zijn tussen partners dan in M&B-gebieden. Het belang van dialoog met de lokale bevolking werd herhaaldelijk benadrukt. Labels voor gastheren en goede communicatie met de omgeving zijn essentieel. Biosfeerreservaten leven echt in de regio – ze betrekken de hele gemeenschap actief bij het beheer.

Het lijkt in je eigen gebied soms een struggle, maar die struggle is heel herkenbaar. Samen zijn we onderdeel van de UNESCO familie en werken we aan duurzame landschappen en gemeenschappen. We leren veel van elkaar vanuit gelijkwaardigheid.

Kortom, we moeten de natuur meer vieren en de overheid hierin meenemen. De excursie bracht nieuwe inzichten en inspiratie. Er is veel geleerd over zonering, samenwerking en het vieren van biodiversiteit.

